

VILNIAUS UNIVERSITETAS
KOMUNIKACIJOS FAKULTETAS

Doc. dr. Renata Šukaitytė

KŪRYBOS KOMUNIKACIJOS BAKALAURO STUDIJŲ PROGRAMOS
DALYKO „FILMŲ ANALIZĖ“
Seminarų užduotys

Vilnius, 2019

Apsvarstė ir rekomendavo išleisti Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Kūrybos komunikacijos bakalauro studijų programos komitetas (2019 m. kovo 18 d., protokolas Nr. 160000-KI-57)

Recenzavo:

Doc. dr. Andrius Gudauskas

Asist. dr. Daiva Siudikienė

Lietuvių kalbos redaktorės Dalia Blažinskaitė ir Vilmantė Sinkevičienė

ISBN

© Renata Šukaitytė

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas

TURINYS

ĮVADAS	1
1. FILMAS KAIP SOCIALINĖ IR KULTŪRINĖ PRAKTIKA	6
2. PRASMĖS KŪRIMAS FILME	10
3. IDEOLOGIJA FILME	14
4. LYTINĖS, KLASINĖS, RASINĖS TAPATYBĖS KONSTRAVIMAS FILME	17
5. KINAS KAIP NACIONALINĖ KULTŪRA IR ATMINTIS	21
6. KINO AUDITORIJA IR JOS TYRIMAI	24
LITERATŪRA IR ŠALTINIAI	28
PRIEDAI	30
1. Priedas. Dalyko „Filmų analizė“ aprašas	31

IVADAS

Dalyką „Filmų analizė“ studijuojantys studentai susipažins su kompleksišku kino fenomenu, visų pirma kaip socialine praktika, masine medija ir komunikacijos priemone, kuri formuoja mūsų pažiūras, tapatybes, vertybes, pasaulio suvokimą ir matymą subtiliais, tad ne visada akivaizdžiais būdais. Dokumentiniai, vaidybiniai, reklaminiai ir kt. filmai, cirkuliuojantys dabartiniame medijų lauke (TV, kino teatruose, virtualiose mediatekose ir archyvuose, socialinių medijų ir naujienų platformose ir kt.), atlieka daug svarbių funkcijų: informuoja ir šviečia visuomenę apie aktualius socialinio, kultūrinio ir politinio gyvenimo fenomenus; suteikia pramogą ir intelektualų užsiėmimą laisvalaikio metu; propaguoja skirtingas vertybes ir ideologijas; skatina pilietiškumą ir dalyvavimą socialinėje kaitoje; reprezentuoja ir formuoja kolektyvines tapatybes ir nacionalinę atmintį. Filmus sumaniai panaudoja valdžios institucijos, siekdamos nacionalinės ir tarptautinės politikos tikslų (pvz., skatinti turizmą, stiprinti nacionalinę / europinę tapatybę, kurti teigiamą šalies įvaizdį ir kt.), nes, kaip pastebi Josephas Samuelis Nye, politinių tikslų galima pasiekti pasitelkiant autoritetą, vertybes ir kultūrą (Nye, 1990). Todėl, pasitelkiant pagrindinius kino studijose ir komunikacijos moksluose taikomus tyrimų metodus ir kritines teorijas, svarbu lavinti audiovizualinio raštingumo gebėjimus, padedančius suprasti ir kritiškai vertinti, kaip filmuose yra produkuojamos prasmės, kuriama įtaiga ir kokį poveikį tai turi visuomenei.

Nuo pat pirmųjų viešųjų kino seansų XIX a. pabaigoje filmai atliko pramogos ir masinės medijos funkciją. Būdami prieinama plačiam visuomenės ratui laisvalaikio praleidimo forma ir informacinė medija, jie pristatė svarbius šalies ir pasaulio įvykius, žmones, socialinį ir ekonominį progresą, supažindino su tolimų kraštų egzotiška gamta, tautomis, kultūra ir pan. Įvairių sričių ir kryptių menininkams (ekspresionistams, siurrealistams, dadaistams ir kt.) kinas tapo nauja eksperimentų erdve ir raiškos priemone. Teorinė kino mintis plėtojosi labai fragmentiškai, joje dominavo kino santykio su kitais menais ir lokalizacijos bendrame kultūros lauke problema (pvz., Ricciotto Canudo, Václav Tille), kino meninio savitumo (pvz., Jan Mukarovsky, Roman Jakobson, Sergej Eizenštein) bei edukacinės funkcijos refleksijos (pvz., Bolesław Matuszewski, Nicolas Vachel Lindsay). Vienas įdomiausių (iš komunikacijos mokslų perspektyvos) ir originaliausių ankstyvųjų teorinių darbų – Hugo Münsterbergo „Fotodrama: Psichologinė studija“ (*The Photoplay: A Psychological Study*, 1916), kurioje buvo gilnamasi į filmų psichologinį poveikį žiūrovams ir prasmių kūrimo procesą. Knygoje detalai analizuojamas žiūrovų identifikavimosi su personažais

ir prasmų projektavimo ekrane procesas, kuris kino teorijoje bus analizuojamas tik po 40 metų. Kino emocinę įtaigą ir psichologinį poveikumą masėms netruko pastebėti ir panaudoti Nacistinės Vokietijos, Fašistinės Italijos ir Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos ideologai ir jiems prijauciantys kūrėjai, filmus paversdami politinės ideologijos įrankiais. Šis kino ir medijų bruožas buvo plačiai tyrinėtas Frankfurto mokyklos mąstytojų, ypač Theodoro W. Adorno, Maxo Horkheimerio, Herberto Marcuse'ės ir Walterio Benjamino, tekstuose.

Kino kaip masinės komunikacijos priemonės tyrimai ilgą laiką buvo gana fragmentiški. Gartho S. Jowetto ir Jameso M. Lintono knyga „Filmai kaip masinė komunikacija“ (*Movies as Mass Communication*, 1980) ir jos pakartotinis atnaujintas leidimas 1989 metais buvo svarbus žingsnis plėtojant kino tyrimus komunikaciniu aspektu. Autoriai teisingai pastebėjo, kad tik 7 dešimtmetyje [kai kino tyrimai tapo akademinė sritimi, o studijos disciplina – R. Š. *pastaba*] pradėta sistemingai ir kritiškai tirti filmus. Kino tyrimuose ilgą laiką dominavo kino kaip meno ir kalbos problematika ir buvo gilnamasi į filmų tematiką, vizualinius aspektus, montažą bei kino ir populiariosios kultūros sąveiką, ignoruojant kino komunikacinius aspektus. Mokslinių tyrimų paraštėse buvo paliekamas kino kūrimo procesas ir jį veikiantis socialinis, politinis, kultūrinis kontekstas bei žiūrovo institucija. Jowettas ir Lintonas šią spragą užpildė, gilindamiesi į tai, kaip kuriami filmai, kas veikia šį procesą, kas žiūri filmus bei kodėl ir kokią emociją, poveikį patiria. Šių mokslininkų siūlymas gilintis į kino industrijos ekonominius aspektus, filmų psichologinį poveikį, analizuoti socialinio ir politinio gyvenimo santykį su kinu neabejotinai buvo novatoriškas ir perspektyvus kino studijų ir komunikacijos mokslų kontekste.

Ne mažiau reikšmingi Graeme'o Turnerio darbai: knyga-vadovėlis „Kinas kaip socialinė praktika“ (*Film as Social Practice*, 1988), kurios išėjo trys leidimai, ir „Kino kultūrų antologija“ (*Film Cultures Reader*, 2002). Autorius į filmus žvelgia kaip į socialinius ir kultūrinius produktus, kurių funkcionavimui vienodai svarbus industrijos ir auditorijos indėlis. Šių knygų problematika aprėpia tokius svarbius kino, medijų, komunikacijos ir kultūros teorijos klausimus kaip filmų gamybos ir sklaidos procesas, kalba, naratyvas, auditorija, ideologija, lytinė ir klasinė tapatybė ir daugelį kitų. Turnerio nuomone, XX a. 8–10 dešimtmečiai kino tyrimams buvo itin palankūs ir produktyvūs, nes išryškėjo keletas reikšmingų tyrimų kryptių, pavyzdžiui, institucinė-ideologinė, plėtota „Screen“ žurnalo teoretikų ir Louiso Althusserio; psichoanalitinė, atstovaujama Christiano Metz, Jeano-Louiso Baudry ir kitų; Birmingamo šiuolaikinės kultūros studijų centro (ypač Stuardo Hallo)

vykdyti populiariosios kultūros, medijų ir jų auditorijų tyrimai; feministinė kritika, atstovaujama Lauros Mulvey, Judith Butler ir kitų. (Turner, 2002: 3–4).

Šiuolaikiniai vadovai ir rinktinių tekstų antologijos, skirti medijas ir komunikaciją studijuojančiam jaunimui, aprėpia medijų kultūrinius, industrinius aspektus, apžvelgia auditorijas ir jų dinamikas, reflektuoja pilietiškumą, svarbūs išlieka reprezentacijos, tapatybės, naratyvo, retorikos, etikos ir medijuotos tikrovės klausimai, daug dėmesio skiriama tyrimų metodams (Newbold, Boyd-Barrett, Van Den Bulck, 2002; Ouellette, 2012; Watson, 2016). Ši metodinė priemonė parengta taip, kad padėtų studentams suvokti kiną kaip savitą komunikacijos priemonę, turinčią jai būdingas technines ir kūrybines raiškos priemones, funkcijas ir auditorijas, tačiau funkcionuojantį globaliame medijų ir kultūros lauke. Kadangi kino tyrimai yra lokalizuoti kultūros, medijų ir komunikacijos mokslų sankirtose – jiems tirti taikomi tarpdisciplininiai tyrimų metodai. Tikimasi, kad seminarų užduotys padės įsigilinti į pamatines, motyvuojančias kritinį mąstymą kino ir medijų studijų problemas, kurios siejasi su aktualiomis mūsų laikų socialinėmis, politinėmis, kultūrinėmis ir visuomeninėmis problemomis, yra aktualios mūsų laikų jaunoms auditorijoms ir tyrėjams.

Svarbu pastebėti tai, kad ši metodinė priemonė neturi ambicijų aprėpti visas kino, medijų ir komunikacijos studijose liečiamas temas ir problemas bei pristatyti jų dinamikas istorinėje perspektyvoje. Seminarų užduotys yra skirtos vienai teorinei kino problemai (analizuojamai viename–dviejuose tekstuose) aptarti ir jos sklaidai pasirinktuose filmuose išsamiai analizuoti. Tekstai ir filmai atrinkti vadovaujantis šiais kriterijais:

1. Tekstas turi būti reprezentatyvus, t. y. reprezentuoti pasirinktą kino ir medijų studijų problemą ir jos analizės metodus.
2. Tekstas turi būti aktualus, t. y. sietis su šiuolaikinėmis medijų turinio kūrimo, sklaidos ir recepcijos problemomis, su kuriomis susiduria mūsų laikų auditorijos.
3. Tekstas turi būti bakalauro studijų studentams aprėpiamos apimties ir sudėtingumo (nereikalaujantis gilinimosi į papildomus tekstus), kad jį būtų galima išdiskutuoti per 1–2 seminarus (vienam seminarui tenkant iki 20 puslapių teksto).
4. Pasirinkti filmai turi iliustruoti ir reflektuoti tekstuose aptariamą medijų ir visuomenės problemas, būti aktualūs ir suprantami mūsų laikų auditorijai.

5. Siekiant supažindinti su įvairialypiu kino fenomenu kino kalbos, retorikos, požiūrių į visuomenines problemas ir pan. aspektais, pasirenkami skirtingų stilių, žanrų ir šalių filmai. Kreipiamas dėmesys į tai, koks ryšys tarp filme analizuojamos problemos, kūrėjų lytinės ir etninės tapatybės, socialinės terpės, kurioje jie kuria, pasirinkto stilius ir žanro konvencijos. Filmų įvairove siekiama pristatyti šiuolaikinio kino „daugiabalsiškumą“.

Atsižvelgiant į šiuolaikiniuose vadovuose, skirtuose medijų ir kino studijoms, dominuojančias temas ir seminarams skiriamą valandų skaičių yra išgrynintos šešios (šios metodinės priemonės autorės nuomone, aktualios) temos / problemos: 1) Filmas kaip socialinė ir kultūrinė praktika; 2) Prasmės kūrimas filme; 3) Ideologija filme; 4) Lytinės, klasinės, rasinės tapatybės konstravimas filme; 5) Kinas kaip nacionalinė kultūra ir atmintis; 6) Kino auditorija ir jos tyrimai. Visose seminarų užduotyse yra pateikiama glaustas temos / problemos pristatymas, savikontrolės ir diskusijos klausimai, papildoma literatūra (dažniausiai anglų kalba), rekomenduojami aptarti filmai ir siūlomi tyrimų metodai problemai analizuoti. Savikontrolės klausimai skirti padėti suvokti teorinius tekstus ir kritiškai, giliai žvelgti į filmus bei juose reprezentuojamas ir analizuojamas problemas.

„Filmų analizės“ dalyko seminarų užduotimis siekiama parodyti studentams, kad nėra neutralių audiovizualinių tekstų. Net ir į pramoginio, „lengvo“ turinio filmus ar TV serialus turėtume žvelgti „kritiška akimi“ ir gebėti diskutuoti šiais klausimais:

- Kokias funkcijas kinas ir kitos audiovizualinės medijos atlieka visuomenėje? Koks jų ryšys su politika ir valdžia?
- Koks vaidmuo tenka kinui skirtingose socialinėse, kultūrinėse, politinėse terpėse?
- Kaip konstruojama istorija ir prasmė filme ir kieno interesams ji tarnauja?
- Kokį pasaulį kinas mums pristato, iš kieno perspektyvos ir kaip tai formuoja mūsų pasaulėvaizdį?
- Kaip sudominama auditorija? Kokie įtraukimo į pasakojimą, problemą mechanizmai?
- Ar gali kinas skatinti pilietiškumą? Kokios bendruomeninės filmų kūrimo praktikos?

Seminarų metu bus taikomi šie mokymo metodai:

- Mokslinių tekstų grupinis aptarimas;

- Filmų ištraukų žiūrėjimas ir aptarimas, remiantis perskaitytais teoriniais tekstais ir savikontrolės klausimais;
- Studentų žodinės prezentacijos – pasirinkto filmo pristatymas ir aptarimas užsiėmimų metu analizuojamu aspektu;
- Individualios konsultacijos studentams rūpimais klausimais.

Autorė tikisi, kad šios seminarų užduotys bus tinkamos naudoti ne tik „Filmų analizės“ kursui, bet taip pat ir dėstant įvairias kino, medijų ir vizualinės kultūros disciplinas, o patys seminarai šio kurso studentams bus įdomūs ir naudingi, skatinantys kritiškai reflektuoti ir vertinti filmus, vizualines medijas, socialinę aplinką ir visą medijuotą turinį.

1. FILMAS KAIP SOCIALINĖ IR KULTŪRINĖ PRAKTIKA

Problemos pristatymas

Kinas, būdamas meninės ir kūrybinės veiklos sritimi, yra neatsiejamas nuo kultūrinių, socialinių, ekonominių ir politinių realiųjų, kuriose gimsta ir funkcionuoja. Tad filmų funkcija mūsų kultūroje, kaip teigia Graeme Turneris, „pranoksta supaprastintą buvimą eksponuojamu estetiniu objektu“ ir malonia pramoga. (Turner 1999: 3). Filmų gamyba yra veikiamą ir sąlygojama šalies kino politikos, industrijos struktūros, kino ir kultūros tradicijų, ekonominės ir socialinės sanklodos, globalios kino rinkos ir kitų veiksnių. Filmų sukūrimui ir cirkuliavimui visuomenėje yra reikalinga speciali infrastruktūra – mokslo įstaigos, rengiančios kino profesionalus, filmų gamybos studijos; platintojai, pardavimų agentai, festivaliai, kino teatrai ir virtualios prieigos platformos, kritikai, žurnalistai ir viešųjų ryšių agentūros, kino politikos formuotojai ir vykdytojai, finansuotojai (valstybinės įstaigos, privatūs rėmėjai) ir kt. Visa ši grandinė profesionalų, sprendimų priėmėjų perfiltruoja kinematografinį tekstą per savo matymo prizmę ir remdamiesi savais estetiniais, politiniais, ekonominiais, moraliniais kriterijais ir socialine, kultūrine patirtimi, sukuria meta tekstus, kurie suponuoja filmo prasmes, formuoja auditorijos išankstinius lūkesčius ir nuomones apie filmą.

Kompleksiška ir sudėtinga kino industrijos struktūra skatina nepriklausomus (ypač jaunos) filmų kūrėjus ieškoti naujų filmų kūrimo būdų ir technologijų, nes (parafrazuojant Billą Nicholą) infrastruktūra ir technologijos ne tik sukuria galimybes, bet ir nustato apribojimus. (Nichols 2010: 211). Atpigusi, paprasčiau valdoma ir leidžianti sukurti kokybišką vaizdą ir garsą, įrangą, socialinių tinklų ir platformų plėtrą ir taikymas sprendžiant profesines ir piliečių problemas, įgalina nepriklausomus kūrėjus nedalyvauti sudėtingoje filmų gamybos ir patekimo į rinką grandinėje ir pasitelkti auditoriją (aktyvius piliečius) kuriant, finansuojant ir platinant filmus, ypač apeliuojančius į piliečių sąmoningumą sprendžiant bendruomenines ir globalias problemas, kaip diskriminacija dėl lyties tautybės, rasės, aplinkosaugos problemos, didėjanti turtinė nelygybė ir panašias.

„Filmai yra socialine praktika jų kūrėjams ir auditorijai; jų naratyve ir prasmėje mes galime rasti įrodymų kaip mūsų kultūra įprasmina save.“ (Turner, ten pat). Panašią nuomonę apie filmų socialinį ir kultūrinį vaidmenį išsako ir įtakingas kino tyrėjas Nicholsas, teigdamas, kad „socialinio konteksto, kuriame funkcionuoja filmai, studijavimas leidžia suvokti, kaip socialinės jėgos ir istoriniai konfliktai yra atpažįstami filmuose, atskiro filmo savitame stiliuje ir struktūroje, ir filmų funkcionavimo visuomenėje būduose.“ (Nichols 2010: 209) Filmai perteikia socialinius konfliktus ir kultūrinį klimatą, būdingus tam tikram laikui ir vietai per personažų dramas, filmų stilių ir žanro konvencijas. Vienuose filmuose juntama labai tvirta pilietinė pagrindinių kūrėjų pozicija reflektuojamu klausimu, kituose – „kompromisinė“, siekiant įtikti plačiai auditorijai. Vienu filmų savitą stilių, problematiką galima atpažinti ir lengvai susieti su atskiros šalies, regiono, kūrėjų kartos, meninės mokyklos tradicija, politine situacija ir kultūra, kiti – pasitelkia universalias raiškos priemones ir problematiką arba kuria naujas tradicijas. Filmų kūrėjai turi skirtingą požiūrį į savo darbą – tai meninės saviraiškos priemonė, pilietinės pozicijos išsakymo ir dalyvavimo socialinėje kaitoje būdas ar tiesiog darbas, garantuojantis uždarbį. Tad jie siekia labai skirtingų tikslų savo filmais: atkreipti visuomenės dėmesį į svarbius įvykius, problemas, skatinti ją reflektuoti, suteikti pramogą ir malonius potyrius, šviesti apie mokslo laimėjimus, istoriją, gamtą ir pan. Visos šios pozicijos ir motyvai ir tinkami, nes garantuoja „daugiabalsiškumą“ kine ir, kaip teigia Nicholsas, „užtikrina kino atsinaujinimą“ (Nichols, 2010: 247).

Rekomenduojami aptarti skaitiniai

BENJAMIN, Walter. Meno kūrinys techninio jo reprodukuojamumo epochoje, in *Nušvitimai*, 2005, vertė Laurynas Katkus, Vilnius: Vaga.

Interaktyvus tekstas anglų kalba: <http://web.mit.edu/allanmc/www/benjamin.pdf>

Rekomenduojami aptarti filmai

Apie kūną ir sielą / Teströl és lélekröl, rež. Ildikó Enyedi, 2017, Vengrija

Bėk, Lola, bėk! / Lola rennt!, rež. Tom Tykwer, 1989, Vokietija.

Koridorius, rež. Šarūnas Bartas, 1995, Lietuva, Vokietija.

Migruojantys žmonės / Human Flow, rež. Ai Wei Wei, 2017, Vokietija, Kinija, JAV (dokumentinis)

Prarasta, prarasta, prarasta / Lost, Lost, Lost, rež. Jonas Mekas, 1976, JAV. (eksperimentinis)

Rekomenduojami tyrimų metodai

Filmui kaip kultūros produktui ir socialinei praktikai analizuoti ir tirti dažnai pasitelkiami šie tyrimų metodai ir teorinės priegijos: tekstinė analizė, diskurso analizė, kritinės teorijos, politinės ekonomijos teorijos.

Tyrimų metodų pristatymai ir tyrimų pavyzdžiai

BOYD-BARRETT, Oliver; NEWBOLD, Chris (eds.). 1995. *Approaches to Media. A Reader*. London: Arnold.

BURTON, Graeme. 2010. *Media and Society: Critical Perspectives*. New York: McGraw Hill.

GRIPSRUD, Jostein. 2002. *Understanding Media Culture*. 2002. Bloomsbury Academic.

OTT, Brian L.; MACK, Robert L. 2013. *Critical Media Studies: An Introduction*. Second Edition. Wiley Blackwell.

ROSE, Gillian. 2016. *Visual Methodologies*, Sage Publications.

RUSTHON, Richard; BETTISON, Gary. 2010. *What is Film Theory? An Introduction to Contemporary Debates*. Mc Grav Hill, Open University Press.

Savikontrolės / diskusijos klausimai

- Kaip naujų technologijų taikymas filmų kūrimo, sklaidos ir vartojimo procesuose keičia filmo kaip kultūrinės ir socialinės praktikos sampratą?
- Kokius teigiamus ir neigiamus meno prieinamumo masinėms auditorijoms aspektus išskiria ir aptaria Walteris Benjaminas tekste „Meno kūrinys techninio jo reprodukuojamumo epochoje“?
- Kokiais tikslais žiūrite filmus? Kaip juos pasirenkate? Kur juos žiūrite?
- Ar skaitote informaciją apie naujus lietuviškus filmus Lietuvos spaudoje? Ar pastebite dominuojančią nuomonę? Jeigu pastebite – kodėl ji egzistuoja?

- Kokie filmai – kuriami Holivudo kompanijų, Europos ar Lietuvos kino gamintojų – jums yra labiau suprantami ir artimi savo problematika, istorijos pasakojimo būdais? Kodėl?
- Ar pastebite, atpažįstate filmuose konkrečiam laikmečiui, regionui, šaliai būdingus kultūrinius, politinius, socialinius konfliktus ir problemas? Kaip jie pristatomi?
- Kokią lietuviškų vaidybinių ir dokumentinių filmų stiliaus, problematikos, žanrinės tapatybės kaitą stebite po nepriklausomybės atkūrimo 1990 metais? Kas ją lemia?

2. PRASMĖS KŪRIMAS FILME

Problemos pristatymas

Prasmės filme kuriamos pasitelkiant socialinį kontekstą ir savitas kino kalbos technikas bei elementus, kuriuos kruopščiai pasirenka pagrindiniai filmo kūrėjai: režisieriai, scenaristai, operatoriai, kompozitoriai, dailininkai, montažo režisieriai. Filmai sudomina žiūrovus įtraukiančiais, atpažįstamais pasauliais, kurie primena gyvenamąją mūsų aplinką, tačiau yra kiek pakeisti ir slėpiningi. Pagrindinių personažų potyriai ir emocijos įveda žiūrovus į filmo mikropasaulį ir leidžia jį patirti bei tyrinėti. Pasitelkiant metaforas ir alegorijas filmuose kalbama apie mus ir mūsų visatą. Nicholso teigimu, dėl savo „metaforinių savybių kinas skatina refleksiją <...> ir verčia mus mąstyti apie jų tematiką, apie tai, kokį komentarą tie filmai išsako apie mums pažįstamą pasaulį.“ (Nichols 2010: 11). Tad žiūrovams kyla natūralus klausimas, ką filmas reiškia, o kino tyrinėtojams, – kaip filme produkuojamos ir konstruojamos prasmės. Į šiuos klausimus padeda atsakyti išsami filmo „kalbos“, t. y. formaliųjų ir techninių charakteristikų, analizė.

„Formalios kinematografinio teksto strategijos nėra neutralūs ar foniniai faktai, o prasmę generuojantis procesas“, – teigia Andrew Dixasas, parafrazuodamas Pavelo N. Medvedevo ir Michailo M. Bachtino frazę, kad „prasmė mene neatsiejama nuo visų jo materialaus kūno detalių“ (Dix 2008: 10). Formalūs elementai, iš kurių konstruojami kinematografiniai pasauliai, priklauso nuo techninės kino įrangos (filmavimo, montavimo, garso ir pan.) galimybių. Filmu „materialus kūnas“ yra sukonstruotas iš vaizdinių elementų (mizanscenų (pran. *mise-en-scène*), kadru ir jų kompozicijų, filmavimo rakursų, kolorito, specialiųjų efektų ir pan.), garsinių elementų (kalbos, muzikos, triukšmo ir pan.), sujungtų į vientisą pasakojimą, naudojant montažo technikas. Vaidybinių ir dokumentinių filmų kūrėjai naudoja skirtingas kūrybines strategijas / metodus savoms istorijoms pasakoti ir pasauliams konstruoti, tačiau naudoja tuos pačius formalius kino kalbos elementus, netgi personažai gali būti kuriami panašiais būdais.

Vaidybiniame (*naratyviniame*) filme, pasitelkiant įvairias pasakojimo perspektyvas, kanonus ir taisykles, kurios būdingos pasirinktam žanrui, paprastai pasakojama išgalvota arba reali istorija. Filmų kūrėjų pristatoma svarbiausių įvykių seka nuosekli arba nenuosekli, pasakojama išorės stebėtojo, protagonisto ar kt. akimis, kuriame fiktyvūs pasauliai, kuriuos žiūrovai atpažįsta ir su jais tapatinasi, siekiama įtaigumo ir personažų motyvacijos. Filmo naratyvinės struktūros ir žanro kanono analizė yra būdas filmo prasmėms atskleisti. Kaip teigia Chrisas Newboldas, „šių dviejų sričių tyrimas yra esminis, siekiant išsiaiškinti, kaip filmas veikia ir yra suprantamas“ (Newbold; Boyd-Barrett; Van Den Bulck 2002: 127).

Dokumentinis filmas – tai tam tikrų taisyklių ir techninių priemonių, kuriomis kuriamos tikrovės reprezentacijos, visuma (Chapman 2009; Nichols 2017). Dokumentiniuose filmuose pasakojamos realiai vykstančios ar praeityje vykusios istorijos, kurių pagrindiniai personažai – paprasti žmonės, t. y. socialiniai aktoriai (angl. *social actors*). Nors dokumentiniame kine taip pat naudojama naratyvinė struktūra, čia ji laisvesnė nei vaidybiniame filme. Dokumentiniuose filmuose siekiama pristatyti ir ištyrinėti tam tikrą gyvenimo aspektą, o ne papasakoti tobulai sukonstruotą istoriją. Jie filmuojami spontaniškiau nei vaidybiniai filmai. Tačiau šie skirtumai yra sąlygiški, nes, pavyzdžiui, didelio biudžeto televizijos dokumentikoje spontaniškumo gal bus nedaug, o mažo biudžeto vaidybiniame filme gali vaidinti socialiniai aktoriai, kuriems leidžiama improvizuoti.

Dokumentiniai filmai kuriami įvairiais tikslais (pvz., dokumentuoti, įtikinti, lavinti ir šviesti, tirti ir analizuoti, išsakyti tam tikrą požiūrį), taikant skirtingus tikrovės reprezentavimo metodus, kurių analizė padeda išsifruoti filmų prasmes. Vieną iš tipologijų, kuri vėliau labiausiai paplito, pasiūlė Nicholsas ir išskyrė šešis tipus: ekspozicinį (angl. *expository*), poetinį (angl. *poetic*), stebėjimo (angl. *observational*), dalyvavimo (angl. *participatory*), refleksyvųjį (angl. *reflexive*), performatyvųjį (angl. *performative*), kurie dažnai laikomi žanrų atitikmeniu dokumentiniame kine (Nichols 2010). Tačiau ši tipologija nėra paranki norint paaiškinti visus šiuolaikinio dokumentinio kino fenomenus, tokius kaip internetinė dokumentika (angl. *i-documentary*, *web-documentary*) arba netikra dokumentika (angl. *mockumentary*).

Rekomenduojami aptarti skaitiniai

NEWBOLD, Chris. 2002. „Narrative Theory and Moving Image“ (17 skyrius), „Genre Theory and the Moving Image“ (18 skyrius), in *The Media Book*, London: Arnold, 129-141; 142-161

CHAPMAN, Jane. 2009. *Issues in Contemporary Documentary*, Polity Press, 18-27.

NICHOLS, Bill. 2010. *Engaging Cinema: An Introduction to Film Studies*. New York: W. W. Norton & Company, 114-125.

Rekomenduojami aptarti filmai

4 mėnesiai, 3 savaitės, 2 dienos / 4 luni, 3 saptamâni si 2 zile, rež. Christian Mungiu, 2007, Rumunija, Belgija

Europa / Europa, rež. Lars Von Trier, 1991, Danija

Marie Antoinette, rež. Sofia Coppola, 2006, JAV

Mėlynas aksomas / Blue Velvet, rež. David Lynch, 1986, JAV

Šeimos instinktas / Gimenes lietas, rež. Andris Gauja, 2010, Latvija (dokumentinis filmas)

Žmogus grizlis / Grizzly Man, 2005, rež. Werner Herzog, Vokietija (dokumentinis filmas)

Rekomenduojami tyrimų metodai

Filmo prasmėms analizuoti dažnai pasitelkiami formalistiniai tyrimų metodai ir teorinės prieigos: tekstinė analizė, diskurso analizė, naratyvo analizė, žanrinė analizė, semiotinė analizė.

Tyrimų metodų pristatymai ir tyrimų pavyzdžiai

BURTON, Graeme. 2010. *Media and Society: Critical Perspectives*. New York: McGraw Hill.

GRIPSRUD, Jostein. 2002. *Understanding Media Culture*. 2002. Bloomsbury Academic.

NEWBOLD, Chris; BOYD-BARRETT; VAN DEN BULCK, Hilde Oliver (eds.). 2002. *The Media Book*. London: Arnold.

NICHOLS, Bill. 2010. *Engaging Cinema: An Introduction to Film Studies*. New York: W. W. Norton & Company.

NICHOLS, Bill. 2017. *Introduction to Documentary*, Third Edition. Indiana University Press.

RUSTHON, Richard; BETTISON, Gary. 2010. *What is Film Theory? An Introduction to Contemporary Debates*. Mc Grav Hill, Open University Press.

VAN LEEUWEN, Theo; JEWITT, Carey (eds.). 2001. *The Handbook of Visual Analysis*. London: SAGE Publications.

Savikontrolės / diskusijos klausimai

- Pakomentuokite filmo kaip „prasmių rinkinio“ metaforą?
- Kaip mes atpažįstame ir suprantame alegorijas ir metaforas filme? Kokie formalūs, estetiniai sprendimai padeda tai padaryti? Kokia metaforų socialinė potekstė, reikšmė?
- Kaip narayvinė struktūra, realizmo traktuotė, žanras, stilius siejasi su filmo prasmėmis ir jų suvokimu?
- Kokie laiko, socialiniai, kultūriniai, ekonominiai, geografiniai faktoriai ryškūs filmo pasakojime? Kaip mizanscenų kompozicija juos atskleidžia?
- Kokie pagrindiniai geros, žiūrovus įtraukiančios, istorijos principai vaidybiniame ir dokumentiniame kine? Pateikite pavyzdžių.

3. IDEOLOGIJA FILME

Problemos pristatymas

„Ideologija – tai diskursas, kuris produkuoja prasmes tautoje ir visuomenėje“ (Hayward, 2006: 215). Šia sąvoka apibūdinama įsitikinimų, vertybių ir praktikų sistema. Nors ji neturi jokios materialios formos, mes matome jos poveikį kasdiniame socialiniame ir politiniame gyvenime – klasinėje visuomenės struktūroje, lyčių tarpusavio santykiuose, požiūryje į neįgalius, senus asmenis ir apskritai – į individą. Kultūrinė ideologija nėra vienalytė. Ji susideda iš konfrontuojančių ir konkuruojančių klasterių ir jų interesų. Ideologija formuojasi sąveikaujant kalbai ir politinei sistemai. Tiriant įvairius kultūrinius ir visuomeninius fenomenus ideologijos aspektu gilinamasi į kalbos (verbalinės, rašytinės, vizualinės) ir reprezentacijos santykį, kuris įtvirtina tam tikras vertybes ir įsitikinimus mūsų sociume kaip „natūralias“ ir nekvestionuojamas. Ideologijos sąvoka kildinama iš marksistinės teorijos. Anot Karlo Marxo, prasmų kūrimas yra valdančiosios / dominuojančiosios klasės prerogatyva, kuri suvokiama kaip „natūralus dalykas“. Todėl ideologija yra socialinės nelygybės reproduktivumo praktika. Valdančioji / dominuojančioji klasė ne tik valdo, bet ir kontroliuoja bei formuoja tautos savivoką – tai, kaip tauta save suvokia, ir tai, kaip atskiros klasės yra suprantamos ir reprezentuojamos. Marxas ideologiją laiko „netikra sąmone“ (Hayward, 2006: 215). Louisui Althusseriui, Marxo idėjų šalininkui, ideologija nėra tik kontroliavimo ir subordinavimo įrankis. Subjektai ideologiją įgalina veikti (įprasmina) savo nuožiūra veikdami pagal jos nuostatas. Tai jiems nacionalinės tapatybės, statuso ir savivertės užsitikrinimo būdas. Valstybė yra jų valstybė, valdymo organai yra jų vietiniai valdymo organai, o ne svetimi valdytojai ir pan. Tokia ideologijos forma – būtinas nacionalinės valstybės garantas ir yra vieno subjekto kuriama kitiems subjektams. Tokiu būdu visuomenė suteikia ideologijai materialų pavidalą. Individai identifikuojasi su ideologiniais subjektais (Althusser, 1984: 37).

Dar negarsinio kino eroje buvo pastebėta, kad filmas gali ne tik perteikti tikrovę, papasakoti šmaikščią istoriją, teikti estetinį malonumą, bet ir formuoti visuomenės nuostatas, vertybes, sukelti stiprius jausmus. Turneris atkreipia dėmesį į tai, kad nėra „neutralių“, nesusietų su tam tikra ideologija filmų, nes filmo gamybos ir patekimo į rinką procesuose visada dalyvauja pragmatiški

interesai. Ideologija pasireiškia ir per filmų tekstus, jų santykį su kultūra, kurioje jie funkcionuoja (Turner, 1999: 171). Kinas, kaip ir kitos medijos, yra ideologinis aparatas, kuriantis prasmes, bet neatskleidžiantis jų kūrimo motyvų ir metodų, todėl auditorijai sukuriantis „neutralumo“ ir „natūralumo“ įspūdį. Masinei auditorijai skirti filmai (holivudiniai ir nacionaliniai) įtvirtina tam tikras lytines, klasines, rasines ir kt. ideologijas kaip normą ir taip propaguoja heteroseksualios šeimos ir sėkmingo gyvenimo modelį, grožio sampratą ir pan. Žanrinis populiarusis kinas taip pat padeda įtvirtinti ekonominius ir politinius modelius, tokius kaip kapitalizmas, liberalizmas, komunizmas, fašizmas ir pan.

Rekomenduojami aptarti skaitiniai

TURNER, Graeme. 1999. „Ideology in the text“ ir „Issues in ideological analysis“, in *Film as Social Practice*. Third edition. London: Routledge, 177-186.

COMOLLI, Jean-Luc; NARBONI, Paul, „Cinema/ Ideology/ Criticism“, 1971, In HOLLOWS, Joanne; JANCOVICH, Mark; HUTCHINGS, Peter. (eds.) 2000. *The Film Studies Reader*, London: Arnold, 197-200.

Rekomenduojami aptarti filmai

Diskretiškas buržuazijos žavesys / Le charme discret de la bourgeoisie, rež. Luis Buñuel, 1972, Prancūzija

Lornos tylėjimas / Le silence de Lorna, rež. Jean-Pierre Dardenne, Luc Dardenne, 2008, Belgija, Prancūzija, Italija, Vokietija

Akvariumas, Fish Tank, rež. Andrea Arnold, 2009, JK

Svetimas Rojuje / Stranger in Paradise, 2016, rež. Guido Hendrikx, Nyderlandai (dokumentinis)

Omaras / The Lobster, rež. Yorgos Lanthimos, 2015, Airija, JK, Prancūzija, Graikija, Nyderlandai

Rekomenduojami tyrimų metodai

Ideologiją kine galima tirti atliekant tekstinę ir kontekstinę analizę, diskurso analizę, pasitelkiant kritines teorijas.

Tyrimų metodų pristatymai ir tyrimų pavyzdžiai

BOYD-BARRETT, Oliver; NEWBOLD, Chris (eds.). 1995. *Approaches to Media. A Reader*. London: Arnold.

BURTON, Graeme. 2010. *Media and Society: Critical Perspectives*. New York : McGraw Hill.

GRIPSRUD, Jostein. 2002. *Understanding Media Culture*. 2002. Bloomsbury Academic.

OTT, Brian L.; MACK, Robert L. 2013. *Critical Media Studies : An Introduction*. Second Edition. Wiley Blackwell

ROSE, Gillian. 2016. *Visual Methodologies*, Sage Publications.

Savikontrolės / diskusijos klausimai

- Kaip žanrinis kinas kuria mitus ir ideologijas? Ar galite pateikti pavyzdžių?
- Kas filme pasakoma / išreiškiama tiesiogiai, o kas netiesiogiai apie tai, koks žmonių gyvenimo modelis yra geras, o koks blogas? Kokios vertybės turėtų būti puoselėjamos, o kokios ne? Kas yra svarbiau – individualizmas, šeima, bendruomenė?
- Ar filmas mus skatina kritiškai permąstyti dominuojančias vertybes ir įsitikinimus?
- Kaip jums žinomuose JAV, Europos ar Lietuvos kūrėjų filmuose reprezentuojami atskirų klasių, profesijų atstovai? Ar tos reprezentacijos įtvirtina esamą ekonominę santvarką kaip tinkamą ir „normalią“?
- Kaip JAV ir Vakarų Europos kūrėjų filmuose reprezentuojami „ekonominiai“ emigrantai iš Rytų Europos? Ką tos reprezentacijos mums pasako apie dominuojančią požiūrį į rytų europiečius? Filmai įtvirtina stereotipus ar juos paneigia?

4. LYTINĖS, KLASINĖS, RASINĖS TAPATYBĖS KONSTRAVIMAS FILME

Problemos pristatymas

Filmui nėra tikrovės kopija (mimezė), bet reprezentacija ir interpretacija, nors jų emocinis poveikumas auditorijai gali būti stipresnis nei tikri įvykiai ar dramos. Reprezentacija susijusi ne su panašumu, reprodukcija, bet retorika – įtikinimu ar argumentavimu, pateikiant vaizdą, požiūrį, siekiant paveikti auditorijos nuomonę tam tikru klausimu. Tad filmo režisierius, atsižvelgdamas į filmo stiliaus ir žanro konvencijas, pasirenka skirtingas priemones kūrinio idėjai atskleisti, žinutei perduoti, personažų tapatybei konstruoti. Kiekvienu atveju naudojama dokumentinio ar vaidybinio kino kalba – įtikinimo ir raiškos priemonės. Jane Chapman išskiria tris pasirinktos problemos ar pasaulio vizijos reprezentavimo būdus dokumentiniame kine, kurie yra tinkami ir vaidybiniam kinui: 1) reprezentacija paremta vaizdiniu, garsiniu panašumu – šis būdas siejamas su artimumu reprezentuojamam objektui tiksliai pateikimu; 2) reprezentacija paremta kažkieno požiūriu į tam tikrą objektą – šis būdas siejamas su bendruomenės, kultūrinės grupės, organizacijos ir pan. požiūrio perteikimu; 3) reprezentacija pateikiama analizuojant, tiriant tam tikrus realaus pasaulio objektus – šiam būdui būdinga teiginių, „tiesų“ formavimas (Chapman, 2009: 29). Šios trys reprezentavimo strategijos taikomos kuriant lytines, klasines, rasines, etnines ir kitas tapatybes filmuose.

XX a. 8–9 dešimtmečiuose tapatybė kultūros ir medijų studijose – viena kertinių kategorijų, padedančių suprasti mūsų socialinę ir kultūrinę aplinką bei individualią ir kolektyvinę tapatybę. Ši problema humanitariniuose ir socialiniuose moksluose tampa svarbi dėl feministinių judėjimų, juodaodžių ir homoseksualų judėjimų, kolonijinės santvarkos baigties ir pan., o tai skatino permąstyti ir perkonstruoti įsitvirtinusias lytines, rasines, klasines tapatybes, kurios dažnai turi neigiamą konotaciją, yra stereotipinės ir multiplikuojamos medijose bei mene. Vienas pirmųjų reikšmingų tapatybės tyrėjų buvo psichologas ir psichiatras Erikas H. Eriksonas, kuris atskleidė kolektyvinės tapatybės ir kultūros svarbą individualios tapatybės formavimuisi ir apibrėžė „tapatybės krizės“ koncepciją, kuria buvo nusakomos būsenos, kai žmogus praranda ryšį su istoriškai susiformavusia kultūra, bei jaunų žmonių tapatybės formavimosi etapai iki tampant

suaugusiaisiais (Erikson, 1968). Ši koncepcija pradėta ypač plačiai taikyti kine ir viešajame diskurse 8–10 dešimtmečiuose, kada, restruktūrizuojantis pramonei ir darbo rinkai, susitraukė anglių kasyklos ir metalurgijos pramonė JAV ir Vakarų Europoje, todėl atsirado nemažai vyriškosios lyties bedarbių, kurių tapatybė buvo susieta su jų profesine veikla. Ši krizė paskatino kalbėti apie „maskulinizmo krizę“. Rytų Europoje po Sovietinės imperijos griūties, pertvarkius pramonę, taip pat išryškėjo keletas krizių – vyriškosios lyties ir regioninės tapatybės.

Tapatybės konstravimo klausimams daug dėmesio skyrė prancūzų psichiatras Jacques'as Lacanas, filosofas Michaelis Foucault ir sociologas Zygmuntas Baumanas. Lacanas pastebėjo, kad mūsų sąmonė yra struktūruota kaip kalba, tad kalba yra labai svarbi tapatybės formavimuisi. Jis išskyrė tris tapatybės vystymosi etapus (remdamasis Sigmundo Freudo tyrimais): įsivaizduojamą, simbolinę ir realistinę (Edgar, Sedgwick, 2003: 186). Foucault gilinosi į bepročių fenomeną – kaip socialiai sukonstruotos ir istoriškai kintančios tapatybės atvejį. Vėliau jis savo tyrimus sutelkė į lytinės tapatybės refleksijas, akcentuodamas tai, kad visuomenėje dominuojanti, įtakinga grupė turi galią apibrėžti, taigi, konstruoti tapatybes per santykį „mes“ ir „kiti“, pasitelkdama „skirtumą“ (Edgar, Sedgwick, 2003: 187). Baumanas įtvirtino „takios tapatybės“ sąvoką, kalbėdamas apie postmoderniuosius laikus. Pasak jo, moderniaisiais laikais buvo siekiama sukurti stabilią ir solidžią tapatybę, o postmoderniaisiais – tą stabilumą ir solidumą suardyti ir palikti atvirą virsmui ir takumui. Baumanui šiuolaikinė tapatybė yra tarsi kostiumas, kurį galima pasikeisti. Gyvenimas tampa žaidimu, kurio taisyklės keičiasi žaidžiant (Bauman, 1991; 2000).

7–8 dešimtmečiuose Feministinės kino teorijos kūrėjos – Molly Haskell, Mrjorie Rosen, Joan Mellen, Laura Mulvey – siekė permąstyti ir iš naujo apibrėžti moteriškąją tapatybę per santykį su vyriškais „universaliais“ naratyvais, įtvirtinusiomis moteriškąsias ir vyriškąsias tapatybes. Pagrindinis postūmis tyrimams buvo hipotezė, kad moterys ir vyrai nėra lygūs, pastarieji užima aukštesnę poziciją visuomenėje, o tai sukuria nelygybę. Feministinė kino teorija siekė paaiškinti, kaip filmai, ypač hollywoodiniai, padėjo įsigalėti nusistovėjusioms hierarchijoms visuomenėje, įtvirtinančioms moterų (ir darbininkų bei kitų rasių atstovų) subordinaciją vyriškosios lyties baltiesiems *buržua*, kapitalistams (Ruston, Bettison, 2010: 70–71). Tuo pačiu metu buvo plėtojamos ir postkolonializmo, rasės ir *queer* kino teorijos. Šiais tyrimais taip pat siekta atkreipti dėmesį į nelygias pozicijas visuomenėje užimančias įvairias marginalizuotas grupes, pavyzdžiui,

juodaodžius, homoseksualus, tautines mažumas, kurios yra netinkamai ir nepakankamai reprezentuojamos kine, medijose ir visuomenėje. Vienas įtakingiausių pokolonijinės tapatybės tyrėjų yra Stuartas Hallas, gilinęsis į hibridinės tapatybės problemą pokolonijinėse visuomenėse ir teigęs, kad tapatybė yra konstruojama ant dviejų polių – „panašumo ir skirtumo“ (Hall, 2000).

Rekomenduojami aptarti skaitiniai

HALL, Stuart. 2000. „Cultural Identity and Cinematic Representation“, in STAM, R.; MILLER, T. (eds.). *Film and Theory: An Anthology*. Oxford: Blackwell, 704–714.

MULVEY, Laura. „Visual Pleasure and Narrative Cinema“ (Screen 16(3), 6-18, 1975), in HOLLOWS, Joanne; JANCOVICH, Mark; HUTCHINGS, Peter (eds.). 2000. *The Film Studies Reader*. London: Arnold, 238–248.

STAM, Robert; SPENCE, Louise. „Colonialism, Rasism and Representation“ (Screen, 24(2), 2-20, 1983), in HOLLOWS, Joanne; JANCOVICH, Mark; HUTCHINGS, Peter (eds.). 2000. *The Film Studies Reader*. London: Arnold, 315–322.

Rekomenduojami aptarti filmai

Juodasis kuklukskloano narys / BlacKkKlansman, rež. Spike Lee, 2018, JAV.

Dankirkas / Dunkirk, rež. Christopher Nolan, 2017, JK, Nyderlandai, Prancūzija, JAV

Paukščiai / The Birds, rež. Alfred Hitchcock, 1963, JAV

Purvas / Filth, rež. Jon S. Baird, 2013, JK (Škotija), Vokietija, Švedija, Belgija, JAV

Sangailės vasara, rež. Alantė Kavaitė, 2015, Lietuva, Prancūzija

Žalioji knyga / Green Book, rež. Peter Farrelly, 2018, JAV

Rekomenduojami tyrimų metodai

Lytinei, rasinei, *queer*, pokolonijinei, „kito“ tapatybėms tirti kine dažniausiai taikomi šie metodai: psichoanalizė, diskurso analizė, tekstinė ir kontekstinė analizė.

Tyrimų metodų pristatymai ir tyrimų pavyzdžiai

BOYD-BARRETT, Oliver (sud.); NEWBOLD, Chris (sud.). 1995. *Approaches to Media. A Reader*. London: Arnold.

BOYD-BARRETT, Oliver; NEWBOLD, Chris (eds.). 1995. *Approaches to Media. A Reader*. London: Arnold.

BURTON, Graeme. 2010. *Media and Society: Critical Perspectives*. New York: McGraw Hill.

GRIPSRUD, Jostein. 2002. *Understanding Media Culture*. Bloomsbury Academic.

OTT, Brian L.; MACK, Robert L. 2013. *Critical Media Studies: An Introduction*. Second Edition. Wiley Blackwell.

ROSE, Gillian. 2016. *Visual Methodologies*. Sage Publications.

RUSTHON, Richard; BETTISON, Gary. 2010. *What is Film Theory? An Introduction to Contemporary Debates*. Mc Grav Hill, Open University Press.

VAN LEEUWEN, Theo; JEWITT, Carey (eds.). 2001. *The Handbook of Visual Analysis*. London: SAGE Publications.

Savikontrolės / diskusijos klausimai

- Kaip charakterizuojamos, apibrėžiamos lyties, klasės, rasinės tapatybės kino ir medijų teorijoje?
- Kaip konstruojamos reprezentacijos filme ir kokių tikslų? Kokių interesų?
- Koks reprezentacijų ir ideologijos ryšys?
- Koks stereotipų vaidmuo konstruojant lytines, rasines, klasines ir kitas tapatybes? Kodėl filmų kūrėjai naudoja stereotipus?
- Pateikite filmų pavyzdžių, kuriuose, jūsų nuomone, yra netinkamai reprezentuojami vyrai, moterys, darbininkai, juodaodžiai, homoseksualūs asmenys, tautinės mažumos? Ar šios netinkamos reprezentacijos gali prisidėti prie nelygybės įtvirtinimo visuomenėje?

5. KINAS KAIP NACIONALINĖ KULTŪRA IR ATMINTIS

Problemos pristatymas

Kino ir medijų turinys, populiariosios kultūros artefaktai veikia visuomenėje kaip *kultūrinė ir komunikacinė atmintis* (angl. *cultural and communicative memory*, Jano Assmanno ir Aleidos Assmann sąvokos, 2008 m.), kurianti nacionalinę tapatybę, plėtojanti dialogą tarp praeities ir dabarties. Taigi kinas ir medijos glaudžiai susiję su šalies valdžios institucijomis (visų pirma per teisinį reglamentavimą, subsidijavimo ir mokestines schemas), jų raida priklauso nuo nacionalinės ir tarptautinės politikos prioritetų, ekonominės ir kultūrinės šalies sanklodos. Nacionalinė tapatybė, kaip ir kitos tapatybės, yra apibrėžiama remiantis politiniais prioritetais ir normomis, kurie padeda nustatyti santykį (per skirtumą, palyginimą, kontrastą) su „kitu“, esančiu už nacionalumo ribų.

Nacionalinė kultūra (taigi ir kinas) yra subordinuota politinei galiai – atsakingoms valdžios institucijoms ir valdančiosioms politinėms partijoms. Taip yra konstruojama ir saugoma nacionalinė tapatybė. Tautos reprezentacijos yra labai svarbios nacionalinei politikai įgyvendinti, nes jos produkuoja ir multiplikuoja dominuojančius požiūrius ir ideologijas. Tačiau, kaip pastebi Mette Hjort ir Scottas MacKenzie, audiovizualiniai kūriniai „ne tik tiesiog reprezentuoja, perteikia stabilius nacionalinės kultūros bruožus, bet yra viena iš erdvių, kuriose vyksta diskusijos apie tautos valdymo principus, tikslus, paveldą ir istoriją“ (Hjort, MacKenzie, 2000: 4). Diskusija galima demokratijos sąlygomis, kada kūrėjai gali pristatyti įvairias nacijos „versijas“, tačiau, kaip tiksliai pastebi Turneris, „skirtingos reprezentacijos mėgausis skirtingu statusu ir turės skirtingas reikšmes“ (Turner, 1999: 158).

Nacionalinės tapatybės, priklausymo nacijai problematika kelia daug mokslinių diskusijų ir sulaukia skirtingų vertinimų. Nors buvimas tautos dalimi žmonėms suteikia saugumą, tam tikras socialines garantijas, pasididžiavimą, netgi džiaugsmą (pavyzdžiui, olimpinių žaidynių ar nacionalinių švenčių metu), stiprus socialinės, kultūrinės bendrystės jausmas gali būti naudojamas negeriams tikslams (pavyzdžiui, tautinei nesantaikai, kariniam konfliktui skatinti) arba politinėms manipuliacijoms. Tad nacionalizmas yra vertinamas kaip tam tikra privilegija piliečiams ir kaip

politinė grėsmė. Be to, kaip pastebi Turneris, tapatintis su tauta gali ne visi valstybės gyventojai. Tai sudėtinga padaryti tautinėms mažumoms, kitos rasės atstovams ar pasienio zonų gyventojams, nes, pavyzdžiui, „Europos nacionalinių sienų pokarinė rekonstrukcija buvo sutartinė ir nebuvo palanki „nacionalinės“ ištikimybės konstravimui išilgai linijos žemėlapyje“ (Turner, 1999: 156–157). Mokslininkas taip pat kelia klausimus apie tai, ar gali Australijos aborigenai tapatintis su „Australijos“ tauta būdami subordinuoti ir neturintys galių? Ko yra daugiau – panašumo ar skirtumų tarp atskirų JAV valstijų, tokių kaip Alabama ir Kalifornija? Ar valai ir škotai turi tokį patį tautos matymą kaip kiti Anglijos gyventojai?

Dėl globalizacijos procesų ir didėjančio regioninio, tarpvalstybinio bendradarbiavimo ekonomikos, politikos, kultūros ir švietimo srityse „nacionalumas“ kaip kritinė koncepcija išgyvena krizę. Nacionalinių kinematografijų tyrinėtojas Andrew Higsonas pastebi „nacionalinio kino“ krizę, tačiau mano, kad būtų neracionalu visiškai pašalinti šią kategoriją iš šiuolaikinio kino tyrimų lauko dėl didėjančio globalizacijos poveikio. Jis siūlo nacionalinį kiną suvokti ne kaip stabilią, bet nuolat kintančią kategoriją, kaip procesą, bet ne tam tikrų charakteristikų rinkinį (Higson, 2000: 73). Taigi nacionalinio kino koncepcija reikalauja nuoseklaus kritinio permąstymo ir, kaip teigia Ulfas Hedetoftas, nuolat tvyrančios įtampos tarp „tautinės tapatybės“ ir „kultūrinės globalizacijos“ įveikimo (Hedetoft, 2000: 279) – t. y. tarp globalios gamybos ir sklaidos sistemos ir nacionalinio turinio, reprezentacinių metodų ir estetiškos raiškos. Nacionalinis kinas – yra kritinio istorinio diskurso dalis, kuris pranoksta geopolitines ribas ir sampratas bei kruopščius atributus ir taisykles. Tai puikiai iliustruoja Lietuvos, Danijos, Liuksemburgo ir daugelio kitų mažų šalių lanksti nacionalinio kino apibrėžtis teisės aktuose ir filmai, kurie puikiai atspindi nacionalinės tapatybės dinamikas ir taiko „glokalizacijos“ strategijas tarptautinei auditorijai pasiekti.

Rekomenduojami aptarti skaitiniai

HIGGSON, Andrew. 2000. „The limiting imagination of national cinema“, in HJORT, Mette; MACKENZIE, Scott (eds.), *Cinema and Nation*, Routledge, 63–74.

JARVIE, Ian. 2000. „National cinema: a theoretical assessment“, in HJORT, Mette; MACKENZIE, Scott (eds.), *Cinema and Nation*, Routledge, 75–87.

Rekomenduojami aptarti filmai

Dienoraštis mano vaikams / Napló gyermekeimnek, rež. Márta Mészáros, 1984, Vengrija.

Disko ir atominis karas / Disko ja tuumasõda, rež. Jaako Kilmi, 2009, Estija, Suomija (dokumentinis).

Kalibras / Calibre, 2018, rež. Matt Palmer, JK (Škotija).

Valsas su Baširu / Vals Im Bashir, rež. Ari Folman, Izraelis, Prancūzija, Vokietija, JAV, Suomija, Šveicarija, Belgija, Austrija (animacinis).

Šaltasis karas / Zimna wojna, rež. Pawel Pawlikowski, 2018, Lenkija, JK, Prancūzija.

Rekomenduojami tyrimų metodai

Nacionalinei tapatybei kine tirti dažniausiai taikomi šie metodai: diskurso analizė, tekstinė ir kontekstinė analizė, semiotinė analizė.

Tyrimų metodų pristatymai ir tyrimų pavyzdžiai

BOYD-BARRETT, Oliver; NEWBOLD, Chris (eds.). 1995. *Approaches to Media. A Reader*. London: Arnold.

BURTON, Graeme. 2010. *Media and Society: Critical Perspectives*. New York: McGraw Hill.

GRIPSRUD, Jostein. 2002. *Understanding Media Culture*. Bloomsbury Academic.

HJORT, Mette; MACKENZIE, Scott (eds.). 2000. *Cinema and Nation*. NY: Routledge.

ROSE, Gillian. 2016. *Visual Methodologies*. Sage Publications.

Savikontrolės / diskusijos klausimai

- Pristatykite pagrindines nacionalinio kino apibrėžtis. Kokias funkcijas visuomenėje atlieka nacionaliniai filmai?
- Ar gali nacionalinis filmas būti „glokaliu“ ar „transnacionaliniu“ filmu? Pateikite pavyzdžių.
- Kaip filmai funkcionuoja visuomenėje kaip nacionalinė ar netgi „transnacionalinė“ atmintis?
- Kas yra trauminė kolektyvinė atmintis? Ar filmai gali padėti „gydyti“ trauminės patirtis ir kaip tai gali padaryti?

6. KINO AUDITORIJA IR JOS TYRIMAI

Problemos pristatymas

XX amžiaus 8-ajame dešimtmetyje kino studijoms įsitvirtinus akademinė lauke pradėti plėtoti populiarinio kino ir televizijos serialų auditorijos tyrimai, iš kurių reikšmingiausi buvo vykdomi Birmingamo šiuolaikinės kultūros studijų centre. Tiesa, 2–4 dešimtmečiais būta pavienių kino auditorijos tyrimų JAV ir Europoje, bet daugiausia tai užsakomieji tyrimai, atliekami siekiant išaiškinti žiūrovų motyvaciją bei filmų daromą poveikį auditorijai (Rushton, Bettison 2010: 186). Birmingamo centro tyrėjai, ypač Davidas Morley, Stuartas Hallas, Ien Ang, naudojo tuo metu naujas tyrimų priėigas, neapsiribojo dominuojančiu struktūralistinės analizės metodu ir derino kontekstinę, istorinę ir empirinių duomenų analizę. Minėtame centre pradėti taikyti kombinuoti kiekybiniai ir kokybiniai tyrimų metodai, imti rengti specializuoti kino ir TV auditorijai skirti klausimynai, pasitelkus interviu metodą rengiamos žiūrovų apklausos. Amerikoje tuo laiku formavosi vadinamoji „priėmimo studijų“ (angl. *reception studies*) kryptis. Nuo Birmingamo mokyklos ji skyrėsi tuo, kad tyrimų išvados buvo paremtos ne žiūrovų užpildytų anketų ar atliktų interviu duomenų analize, o istorinių filmų gamybos faktų, sklaidos ir rodymo duomenų analize, kuri turėjo paaiškinti atskirų filmų priėmimą ir suvokimą visuomenėje skirtingais istoriniais laikotarpiais. Šios krypties tyrimus atlieka Janet Staiger, Patrice Petro, Miriam Hansen, Ericas Smoodenas ir kiti. Abi minėtos kino auditorijos tyrimų kryptys aktualios iki šiol.

Filmo auditorijos identifikavimas nėra lengva užduotis kino gamintojams, o kino auditorijų apibrėžimai ir tyrimai reikalauja nuolatinių mokslinių diskusijų bei (re)definicijų. Įtakingas amerikiečių kino kritikas Jonathanas Rosenbaum knygoje *Goodbye Cinema, Hello Cinephilia: Film Culture in Transition* (2010) konstatuoja klasikinių kino paradigmu baigtį JAV ir pasauliniame kine, kurią žymi naujos sinefilijos formos. Autoriaus teigimu, tai nereiškia kino mirties, veikiausiai signifikuoja tam tikras „rekonfiguracijas“ kine, išsiskiriančias naujomis sinefilijos formomis ir mastais. Kino kritiko žodžiais tariant, šiuos pokyčius suponavo nuolat gerėjanti platinamų DVD ir Blu-Ray laikmenose filmų vaizdo bei garso kokybė ir jų prieinamumas įvairių teritorijų gyventojams, išplitus elektroninėms parduotuvėms bei ėmus rasti „piratinių“ platinimo kanalų. J. Rosenbaumas svarsto, ar pakitęs fizinis ir socialinis žiūrovų santykis su kinematografiniu

kūriniu (žiūrėjimas viešojoje erdvėje keičiamas žiūrėjimu privačioje erdvėje, o kolektyvinis aktas virsta individualiu arba tinklaveikiniu) turėtų būti suvokiamas kaip „nuskurdinantis“ šiuolaikinio sinefilo kinematografinę patirtį, jei lyginsime su klasikinio ir modernistinio kino amžininku. Ir prieina prie išvados, jog nenuskurdina. Kalbant apie susidūrimo su kinematografiniu artefaktu aspektus, daugi svarbesnis yra socialinis veiksnys – bendruomeninis filmo „išgyvenimas“ per seansą kino salėje ar filmo aptarimas pokalbių svetainėse ir kitose tinklaveikos platformose. Jo teiginiai yra paremti pačiais paprasčiausiais kiekvieno žiūrovo interaktyvaus santykio su audiovizualiniu kūrinium pavyzdžiais. Kritikas dabartinio sinefilo „malonumus“ ir „privilegijas“ (kino teatro seanso dalyvio atžvilgiu) išskirtinai sieja su DVD ir „Blue-Ray“ leidybos kokybės pagerėjimu, susijusiu su kokybiškais vaizdo, garso subtitrais bei papildomos spausdintinės ir audiovizualinės informacinės medžiagos įsigijimu. Minėtos informacijos kino teatro lankytojas negauna – turi ją susirasti pats. Rosenbaumas mano, kad namų kino žiūrovai kolektyvinio išgyvenimo trūkumą kompensuoja dalyvaudami internetinėse filmų diskusijose, tad jis tik iš dalies apžvelgia naujas šiuolaikinės sinefilijos formas ir patirtis.

Medijų teoretikai Geertas Lovinkas ir Levas Manovichius taip pat pastebi ryškius lūžius šiuolaikinėje audiovizualinės kultūros paradigmoje, tačiau juos iliustruoja sudėtingesniais šiuolaikinių medijų artefaktų pavyzdžiais. Lovinkas teigia: „Mes jau nebežiūrime filmų ar TV, tiesiog peržiūrime duomenų bazes.“ Mes intensyviai naršome internete ar kitoje duomenų bazėje (nepaisydami jokių autoritetinių recenzentų nuomonės) ir mėginame rasti kokį nors ypatingą artefaktą, informacijos ar tiesiog pojūtį, tarsi bandydami „įveikti savo mentalinių gebėjimų ribotumą“ (Loving 2008: 9). Šio teoretiko nuomone, duomenų bazių „peržiūrėjimas“ – rimtas užsiėmimas, nes reikalauja specialių gebėjimų ir gali trukti gerokai ilgiau nei, pavyzdžiui, vidutinio ilgumo kino seansas, be to, gali „išsišakoti“ iki begalybės, atveriant vis naują naujo turinio svetainę. Logikos principą mintyje turint duomenų bazę šiuolaikinėje audiovizualinėje kultūroje taip pat pastebėjo ir Manovichius. Jis duomenų bazę apibrėžia kaip duomenų sancaupą, struktūruotą taip, kad galima būtų greitai rasti ieškomus duomenis. Medijų teoretikas konstatavo, kad skaitmeninės technologijos atvėrė plačias eksperimentines erdves, kurios leidžia kurti naujas „kultūrinių sąsajų“ (angl. *cultural interfaces* – Manovichiaus sąvoka) sistemas, provokuoja ir skatina žiūrovus aktyviai dalyvauti reikšmės kūrimo ir suvokimo procesuose.

Rekomenduojami aptarti skaitiniai

HALL, Stuart „Encoding / Decoding“, 2009, in DURING, Simon (ed.), *The Cultural Studies Reader*, London, NY: Routledge, 477-487.

ANG, Ien, „Dallas and the Ideology of Mass Culture“, 1995, in BOYD-BARRETT, Oliver; NEWBOLD, Chris (eds.), *Approaches to Media. A Reader*. London: Arnold, 525-535.

“Textual Poachers, Twenty Years Later. A Conversation between Henry Jenkins and Suzanne Scott”, 2013, in JENKINS, Henry. *Textual Poachers: Television Fans and Participatory Culture*, Routledge, vii-xI.

Rekomenduojami aptarti filmai

Ištrūkęs Džango / Django Unchained, rež. Quentin Tarantino, 2012, JAV

Tadas Blinda. Pradžia, rež. Donatas Ulvydas. 2011, Lietuva

Tobuli melagiai / Perfetti sconosciuti, rež. Paolo Genovese, Italija

Už Lietuvą! / Redirected, rež. Emilis Velyvis, 2014, Lietuva, JK

Tarpinė žemė / The Land Between, rež. David Fedele, 2014, Prancūzija, Australija, Maroko, Ispanija (dokumentinis)

Rekomenduojami tyrimų metodai

Kino auditoriją galiam tirti atliekant kiekybinius ir kokybinius tyrimus, kontekstinę ir istorinę analizes.

BOYD-BARRETT, Oliver ; NEWBOLD, Chris. 1995. *Approaches to Media.A Reader*. London: Arnold.

Burton, Graeme. 2010. *Media and Society: Critical Perspectives*. New York: McGraw Hill.

Ott, Brian L.; Mack, Robert L. 2013. *Critical Media Studies : An Introduction*. Second Edition. Wiley Blackwell.

ROSE, Gillian. 2016. *Visual Methodologies*, Sage Publications.

Savikontrolės / diskusijos klausimai

- Kokios tyrimų priegios taikomos kino auditorijai tirti?
- Kaip keičiasi kino auditorijos samprata, keičiantis filmo gamybos, platinimo ir rodymo būdams ir įrangai?
- Kas daro įtaką filmo populiarumui? Kaip žiūrovas įtraukiamas į filmo sukonstruotą pasaulį?
- Ar gali kinas skatinti pilietiškumą? Kokios bendruomeninės filmų kūrimo praktikos?

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

- ALTHUSSER, Louis. 1984. *Essays in Ideology*. London: Verso.
- BAUMAN, Zygmunt. 1991. *Modernity and Ambivalence*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- BAUMAN, Zygmunt. 2000. *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- BENJAMIN, Walter. 2005. *Nušvitimai*, vertė Laurynas Katkus, Vilnius: Vaga.
- BOGGS, M.J., PETRIE W.D. 2008. *The Art of Watching Films*. The Seventh Edition, New York: McGraw-Hill.
- BOYD-BARRETT, Oliver ; NEWBOLD, Chris (eds.). 1995. *Approaches to Media. A Reader*. London: Arnold.
- BURTON, Graeme. 2010. *Media and Society: Critical Perspectives*. New York : McGraw Hill
- CHAPMAN, Jane. 2009. *Issues in Contemporary Documentary*, Polity Press.
- CORRIGAN, Timothy. 2004. *A Short Guide to Writing about Film*, Fifth Edition. Pearson / Longman Press.
- DIX, Andrew. 2008. *Beginning Film Studies*. Manchester: Manchester University Press.
- ERIKSON, Erik. 1968. *Identity, Youth and Crisis*. London: Faber and Faber.
- JOWETT, Garth S., LINTON, James M. 1980. *Movies as Mass Communication*. First edition. SAGE Publications, Inc.
- JOWETT, Garth S., LINTON, James M. 1989. *Movies as Mass Communication*. Second edition. SAGE Publications, Inc.
- HALL, Stuart. 2000. "Cultural Identity and Cinematic Representation", in STAM. R., MILLER T. (eds.) *Film and Theory: An Anthology*. Oxford: Blackwell, 704-714.
- HALL, Stuart „Encoding“, in DURING, Simon, 2009. *The Cultural Studies Reader*, London, New York: Routledge, 477-487.
- HAYWARD, Susan. 2006. *Cinema Studies: The Key Concepts*. London: Routledge.
- HEGETOFT, Ulf. 2000. "Contemporary cinema: between cultural globalization and national interpretation", in HJORT, Mette; MACKENZIE, Scott (eds.), *Cinema and Nation*, New York: Routledge, 278-297.
- HIGGSON, Andrew. 2000. „The limiting imagination of national cinema“, in HJORT, Mette; MACKENZIE, Scott (eds.), *Cinema and Nation*, New York: Routledge, 63-74.
- HJORT, Mette, MACKENZIE, Scott. (eds.). 2009. *Cinema and Nation*. New York: Routledge.

HOLLOWS, Joanne; JANCOVICH, Mark; HUTCHINGS, Peter. (eds.) 2000. *The Film Studies Reader*, London: Arnold.

JARVIE, Ian. 2000. „National cinema: a theoretical assessment“, in HJORT, Mette; MACKENZIE, Scott (eds.), *Cinema and Nation*, NY: Routledge, 75-87.

JENKINS, Henry. 2013. *Textual Poachers: Television Fans and Participatory Culture*, Routledge.

LOVING, Geert, NIEDERER, Sabine (eds.), 2008. *Video Vortex Reader. Responses to Youtube*, Amsterdam: Institute of Network Cultures.

NEWBOLD, Chris; BOYD-BARRETT, Oliver; VAN DEN BULCK, Hilde. 2002. *The Media Book*. London: Arnold.

NICHOLS, Bill. 2010. *Engaging Cinema: An Introduction to Film Studies*. New York: W. W. Norton & Company.

NICHOLS, Bill. 2017. *Introduction to Documentary*, Third Edition. Indiana University Press.

NYE, Joseph. 1990. *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. New York: Basic Books.

OTT, Brian L.; MACK, Robert L. 2013. *Critical Media Studies : An Introduction*. Second Edition. Wiley Blackwell.

OUELLETTE, Laurie. 2012. *The Media Studies Reader*, Routledge.

ROSE, Gillian. 2016. *Visual Methodologies*, Sage Publications.

ROSENBAUM, Jonathan. 2009. „A New Form of Cinephilia“, in: *Cineaste* (Spring 2009), Vol. XXXV, No.3.

RUSTHON, Richard; BETTISON, Gary. 2010. *What is Film Theory? An Introduction to Contemporary Debates*. Mc Grav Hill, Open University Press.

TURNER, Graeme. 1999. *Film as Social Practice*. Third edition. London: Routledge.

VAN LEEUWEN, Theo; JEWITT, Carey (eds.). 2001. *The Handbook of Visual Analysis*. London: SAGE Publications.

WATSON, James. 2016. *Media Communication: An Introduction to Theory and Process*, Palgrave.

PRIEDAI

1. Priedas. Dalyko „Filmų analizė“ aprašas

Dalyko (modulio) pavadinimas	Kodas
FILMŲ ANALIZĖ	

Dėstytojas (-ai)	Padalinys (-iai)
Koordinuojantis: doc. dr. Renata Šukaitytė;	Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Kūrybos komunikacijos studijų programos komitetas Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius

Studijų pakopa	Dalyko (modulio) lygmuo	Dalyko (modulio) tipas
Pirmoji	1	pasirenkamasis

Igyvendinimo forma	Vykdyto laikotarpis	Vykdyto kalba (-os)
Auditorinė	III kursas, VI semestras (pavasario)	Lietuvių kalba

Reikalavimai studijuojančiajam	
Išankstiniai reikalavimai: Kūrybinių industrijų įvadas; Žiniasklaidos teorija, Kino gamyba ir vadyba, Kino ir TV dramaturgija, Fotografijos studijos (rekomenduojama)	Gretutiniai reikalavimai (jei yra): Geri anglų kalbos skaitymo įgūdžiai

Dalyko (modulio) apimtis kreditais	Visas studento darbo krūvis	Kontaktinio darbo valandos	Savarankiško darbo valandos
4	125	36	89

Dalyko (modulio) tikslas: studijų programos ugdomos kompetencijos		
<p>Dalyko tikslai – supažindinti studentus su kinu kaip socialine praktika, masine medija ir komunikacijos priemone, kuria siekiama: informuoti ir šviesti visuomenę apie aktualius socialinio, kultūrinio ir politinio gyvenimo fenomenus; suteikti pramogą ir intelektualų užsiėmimą laisvalaikio metu; propaguoti tam tikras vertybes ir ideologijas, skatinti pilietiškumą ir socialinę kaitą; reprezentuoti ir konstruoti kolektyvines tapatybes; formuoti pasaulėvaizdžius. Studentai bus mokomi suprasti ir kritiškai vertinti kaip filmuose produkuojamos prasmės ir kuriama įtaiga. Sužinos apie pagrindinius kino studijose ir komunikacijos moksluose taikomus tyrimų metodus filmams analizuoti.</p>		
Dalyko (modulio) studijų siekiniai	Studijų metodai	Vertinimo metodai
- žinoti, suvokti ir gebėti apibūdinti pagrindines filmų apibrėžtis ir konceptus (socialinius, kultūrinius, politinius, ekonominius), naudojamus komunikacijos moksluose ir kino studijose kino fenomenai apibūdinti;	Paskaitos (probleminis dėstymas), seminarai, literatūros studijavimas ir aptarimas, kūrinių analizė	Seminarinės užduotys, egzaminas;

-žinoti ir gebėti apibūdinti pagrindines kino (kaip meno formos ir komunikacijos priemonės) funkcijas;	Paskaitos (probleminis dėstymas), seminarai, literatūros studijavimas ir aptarimas, kūrybių analizė	Seminarinės egzaminas; užduotys;
- suvokti ir gebėti apibrėžti kokiomis technologinėmis, meninėmis, retorinėmis priemonėmis konstruojamos prasmės filmuose ir kaip jos siejasi su socialine, kultūrine ir politine terpe, kuriose filmai funkcionuoja;	Paskaitos (probleminis dėstymas), seminarai, rašto darbo ruošimas, kūrybių analizė	Seminarinės egzaminas; užduotys;
- gebėti kritiškai analizuoti ir vertinti filmų turinį, pasitelkiant kino studijose ir komunikacijos moksluose taikomus tyrimų metodus ir teorines prieigas;	Paskaitos (probleminis dėstymas), seminarai, kūrybių analizė, rašto darbo ruošimas, diskusijos, literatūros studijavimas ir aptarimas	Seminarinės egzaminas; užduotys;
- mokėti parengti informacinius ir analitinius tekstus, skirtus tikslinėms auditorijoms, kino problematika.	Seminarai, rašto darbo ruošimas, diskusijos	Seminarinės egzaminas; užduotys;

Temos	Kontaktinio darbo valandos						Savarankiškų studijų laikas ir užduotys		
	Paskaitos	Konsultacijos	Seminarai	Pratybos	Laboratoriniai darbai	Praktika	Visas kontaktinis darbas	Savarankiškas darbas	Užduotys
Kino tyrimų vieta medijų ir komunikacijos mokslų lauke. Filmo kaip masinės medijos sampratos ir tyrimai.	1						1	2	Probleminis dėstymas, literatūros studijavimas, atvejų studijos
Kino ir medijų studijose vyraujančios tyrimų kryptys: socialinė ir kultūrinė paradigma; antropologinė paradigma; medijų ir ideologijos kritinė paradigma; politinės ekonomijos tyrimai; ir pagrindiniai tyrimų metodai: diskurso analizė; tekstinė analizė; naratyvo analizė; semiotinė analizė; psichoanalizė.	1						1	2	Probleminis dėstymas, literatūros studijavimas, atvejų studijos;
Filmo kaip socialinės ir kultūrinės praktikos sampratos. Taikomi tyrimų metodai ir tyrimų pavyzdžių aptarimas.	2		2				4	2	Probleminis dėstymas, literatūros studijavimas, atvejų studijos;
Prasmės kūrimas filme: vizualiniai ir garsiniai elementai. Stiliaus „rėmai“ prasmei konstruoti. Taikomi tyrimų metodai ir tyrimų pavyzdžių aptarimas.	2		2				4	4	Probleminis dėstymas, literatūros studijavimas, atvejų studijos;
Prasmės kūrimas filme: naratyvas. Žanro „rėmai“ prasmei konstruoti. Taikomi tyrimų metodai ir tyrimų pavyzdžių aptarimas.	2		2				4	4	Probleminis dėstymas, literatūros studijavimas, atvejų studijos;
Lytinės, klasinės, rasinės tapatybės konstravimas vaidybiniame ir dokumentiniame filme. Taikomi tyrimų metodai ir tyrimų pavyzdžių aptarimas.	2		2				4	4	Probleminis dėstymas, literatūros studijavimas, atvejų studijos; grupinė užduotis
Ideologija vaidybiniame ir dokumentiniame filme. Taikomi tyrimų metodai ir tyrimų pavyzdžių aptarimas.	2		2				4	4	Probleminis dėstymas, literatūros studijavimas, atvejų studijos; grupinė užduotis
Kinas kaip nacionalinė kultūra ir atmintis. Taikomi tyrimų metodai ir tyrimų pavyzdžių aptarimas.	2		2				4	4	Probleminis dėstymas, literatūros studijavimas, atvejų studijos;

Kino auditorijos ir jų dinamikos. Sampratos, įsitraukimas ir patyrimas, prasmės ir turinio kūrimas, aktyvizmas. Auditorijos tyrimų metodai ir tyrimų pavyzdžių aptarimas.	2		2				4	4	Probleminis dėstymas, literatūros studijavimas, atvejų studijos;
Žodinių pranešimų (2 vnt.) rengimas, pristatymas auditorijoje ir aptarimas;		1	4				5	26	Literatūros studijavimas, atvejų studijos, grupinė užduotis
Pasirinkto filmo analizės rengimas raštu		1					1	25	Literatūros studijavimas, mokslinės esė rašymas
Iš viso	16	2	18				36	89	

Vertinimo strategija	Svoris proc.	Atsiskaitymo laikas	Vertinimo kriterijai
Rašto darbas ir jo viešas pristatymas	50	Paskutinis semestro mėnuo	Vertinami šie filmo arba filmų grupės analizės aspektai: <u>Darbo struktūra ir apimtis</u> : darbo struktūra aiški, logiška, be gramatinių klaidų, tinkamos apimties (0,5 balo); <u>Atvejo analizė</u> išsami, pasižymi originalumu, pagrįstais interpretaciniais ir vertinamaisiais aspektais, empirine medžiaga (2 balai); jei analizė atlikta, bet nėra išsami, tinkamai pagrįsta, skiriamas 1 balas; už paviršutinišką analizę balai neskiriami. Forma: mokslinė esė. Apimtis: iki 5 psl. <i>Pastaba: darbas privalo būti be gramatinių klaidų ir korektiškai cituoti, referuoti kitų autorių darbus.</i>
Grupinių ir individualių užduočių atlikimas seminarų metu	50	Viso semestro eigoje	2 balai: laiku ir išsamiai pristato užduotį; aktyviai dalyvauja diskusijose, atsako į klausimus, analizuoja ir interpretuoja filmų atvejus, teikia kritinių pastabų kolegų pristatymams darbams; 1 balas: laiku ir tinkamai pristato užduotį; dalyvauja diskusijose, atsako į užduotus klausimus; 0 balų: nepristato užduočių; beveik nedalyvauja diskusijose arba praleido daugiau nei 1/3

Autorius	Leidimo metai	Pavadinimas	Periodinio leidinio Nr. ar leidinio tomas	Leidimo vieta ir leidykla ar internetinė nuoroda
Privalomoji literatūra				
Boggs M.J., Petrie W.D.	2008	The Art of Watching Films		McGraw-Hill
Bordwell D., Thompson K.	2006	Film Art: An Introduction with Tutorial CD-ROM.		McGraw-Hill Humanities
Boyd-Barrett, Oliver; Newbold, Chris.	1995	Approaches to Media. A Reader		London: Arnold
Chapman, Jane	2009	Issues in Contemporary Documentary		Polity Press

Dix, Andrew.	2008	Beginning Film Studies		Manchester University Press
Hayward, Susan	2006	Cinema Studies: The Key Concepts.		London: Routledge
Hjort, Mette, Mackenzie, Scott	2009	Introduction. Cinema and Nation..		New York: Routledge.
Hollows, Joanne; Jancovich, Mark; Hutchings, Peter.	2000	The Film Studies Reader		London: Arnold
Nichols, Bill	2010	Engaging Cinema: An Introduction to Film Studies		New York: W.W. Norton & Company
Nichols, Bill	2017	Introduction to Documentary		Indiana University Press
Rose, Gillian	2016	Visual Methodologies		Sage Publications
Stam. R., Miller T.	2000	Film and Theory: An Anthology		Oxford: Blackwell
Turner, Graeme	1999.	<i>Film as Social Practice.</i>		Third edition. London: Routledge
Van Leeuwen, Theo; Jewitt, Carey	2001	<i>The Handbook of Visual Analysis</i>		London: SAGE Publications.
Papildoma literatūra				
Benyahia S.C., Gaffney F., White J., Wall P. (ed.).	2006	A2 Film Studies: The Essential Introduction.		London: Routledge
Corrigan, Timothy	2004	A Short Guide to Writing about Film		Longman Press
Dick, Bernard	2004	Anatomy of Film.		New York: Palgrave.